

TOIVO MIKAEL
KIVIMÄKI

1886 · 5 · 6 · 1956

Juhlajulkaisu

SUOMALAINEN LAKIMIESYHDISTYS

TÄTÄ JULKAISUA ON PAINETTU
1400 NUMEROIMATONTA JA 100
NUMEROITUA KAPPALETTA

ISBN 978-951-855-880-7 (PDF)

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN JULKAISUJA
C-SARJA N:o 4

TOIVO MIKAEL KIVIMÄKI

Juhlajulkaisu

TOIMITUSKUNTA

AARNE REKOLA

A. R. HEIKONEN A. K. IKKALA

REINO ERMA

Jorma Vuorio

Työrauhanvelvollisuudesta

Työrauhaa säännöstetään erityisesti työehtosopimuslaissa (lyh. TEhtol) ja laissa työriitojen sovittelusta, joita työsopimuslain 35 § ja useat rikoslain sekä yhdistyslain ynnä eräät muut säännökset täydentävät. Tämän tärkeän alan kirjallisuus on meillä pysynyt niukkana. Niinpä professori *T. M. Kivimäen* teos työlakosta on kohta kolme vuosikymmentä ollut ainoa perusteellinen tutkimuksemme työrauhakysymyksistä.¹

Seuraavassa kosketellaan ainoastaan työehtosopimukseen liittyvää, TEhtol:ssa tarkemmin säänneltyä työrauhanvelvollisuutta, mistä tätä nimitettäkkin tavallisesti ainoastaan käytetään.² Sitä näyttäisi olevan luontevinta tarkastaa sen tehosteista, sanktioista, käsin. Tämän velvollisuuden henkilöllistä ja asiallisuutta laajuutta voidaan näet sitten selvittää tutkimalla, keihin ja missä tapauksissa sanktiot saattavat kohdistua. Ajallisesta laajuudesta taasen voidaan jo tässä lyhyesti sanoa, että rauhanvelvollisuus syntyy, kun työehtosopimus tehdään, ja lakkaa sopimuksen lakatessa.

¹ *Kivimäki*, Työlakko yksityisoikeudellisilta vaikutuksiltaan. Turku 1927 (lyh. tässä *Kivimäki*). Teoksessa käsitellään itse asiassa kaikki muut paitsi sovitteluteltu. Se on myös yleensä säilyttänyt tuoreutensa ja ajankohtaisuutensa. Työehtosopimusten osalta teos kuitenkin perustuu vuoden 1924 työehtosopimuslakiin, josta vo. lakimme erityisesti juuri työrauhanvelvollisuuden kohdalla poikkeaa.

² Kirjallisuudessa käytetään yleisesti myös termiä »työrauhavelvoite». Ks. etenkin *Sipilä*, Suomen työoikeus I, Imatra 1947 (lyh. *Sipilä*), ss. 176, samoin myös kokoelmassa »Työtuomioistuimen tuomiot. Arbetsdomstolens domar» (lyh. TT ja tuomion vuosiluku sekä numero kokoelmassa, esim. 1950: 2).

I. Työrauhanvelvollisuuden tehosteet käsittävät TEhtoL 9 §:ssä mainitun enintään 1 miljoonan markan suuruisen hyvityssakon tai sen asemasta sovitun vahingonkorvauksen taikka myös sopimussakon tahi muun senluonteisen seuraamuksen ja 11 §:n mukaisen vallan vaatia työehtosopimus heti purettavaksi. Purkamisvaltaa ei voida sopimuksella poistaa. Hyvityssakko- yms. sanktiot sitävästoin ovat poistettavissa, kuten *Sipilä* on esittänyt³ ja niinkuin työtuomioistuinkin (lyh. TT) asian tulkinnee.⁴ TEhtoL:n alaisiin sopimuksiin tulee siten aina liittymään purkamisseuraukseen perustuva rauhanvelvollisuus, sillä myöskin 8 § on absoluuttinen säännös.⁵ Nykyisin on sopimuksista kuitenkin harvemmin kuin esim. 40-luvun lopulla poistettu hyvityssakkoseuraamukset. Käytännössä esiintyykin pääasiallisesti »täysitehoisia» sopimuksia.

Työrauhanvelvollisuuden rakennetta on myös lyhyesti silmättävä, koska sellaisella oikeuslauseopillisella selvittelyllä epäilemättä voidaan valaista eräitä tulkintakysymyksiä, joista on meilläkin vallinnut erimielisyyksiä. Skandinaaviassa on puollettu laajaa ja vapaahkoa tulkintaa, ja meillä näyttää eräissä tapauksissa seuratun mm. *Bergströmin* esityksiä. Niitä on kuitenkin myös Ruotsissa ankarasti arvosteltu⁶ ja tarkemmin lieneekin aihetta kosketella vain eräitä *Ussingin* esittämiä näkökohtia.⁷

³ Ks. *Sipilä*, s. 180.

⁴ Ks. esim. TT 1949: 8.

⁵ Samoin *Sipilä*, s. 180 ja LM 1950, s. 666, joka lausuu työrauhavelvoitteen tällöin olevan »sanktiottoman». Sillä hän kuitenkin tarkoittaa ainoastaan, ettei siihen liity 9 §:n mukaisia seurauksia, jotka ovatkin »sanktioita» tämän sanan varsinaisessa merkityksessä.

⁶ *Bergström*, Kollektivavtalslagen, Stockholm 1948, ss. 53, kehrittelee teesinsä kombinaatioperiaatteen pohjalta (ks. myös SvJT 1951, ss. 661). Mutta siinä, missä kaivattaisiin joko vallitsevasta praksiksesta saatua tukea tai ainakin teoreettista selvyyttä, esitys jää hataraksi, sisältäen suoranaisia virheellisyyksiäkin eräissä keskeisissä kysymyksissä. Ks. tarkemmin *Vuorio*, Työsuhteen ehtojen määrittäminen, Turku 1955, ss. 223, 271, 294. — *Adlercreutzin* oikeusgeneettinen tutkimus (Kollektivavtalet. Studier över dess tillkomsthistoria, Lund 1954, lähinnä ss. 451) perustuu sitävästoin huolellisiin lähdetutkimuksiin, mutta rajoittuu pääasiassa oikeussosiologisiin kysymyksiin.

⁷ Ks. *Ussing*, Aftaler paa formuerettens omraade, Kjøbenhavn 1950, ss. 229—233 ja sama, Enkelte Kontrakter, Kjøbenhavn 1946, ss. 334—346. — Mainittakoon, että *Knud Illum*, Den kollektive Arbejdsret, Kjøbenhavn 1951, ss. 77—84 myös 145—148, on käsitellyt asiaa oikeuskäytännön ja muutoinkin vain käytännöllisten näkökohtien kannalta.

Ussing perustaa vapaan tulkintansa siihen, että Tanskan oikeudessa velvoiteoikeudellisetkin — eivätkä vain esineoikeudelliset — sopimukset saavat oikeussuojan kolmatta vastaan.⁸ Työehtosopimusten suhteen tämä yleissääntö merkitsisi, että sopimusjärjestön jäsentenkin on niitä (vain ko. yleisen periaatteen nojalla) noudatettava ja oltava loukkaamatta.⁹ Näyttää kuitenkin ilmeiseltä, että *Ussing* ei vielä ollut tehnyt staattisen ja dynaamisen oikeussuojan välillä kyllin selvää eroa,¹⁰ mihin nykyisin on yhä enemmän kiinnitetty Skandinaaviassa huomiota¹¹ ja mitä meillä on *Zitting* ansiokkaasti selvittänyt.¹² *Ussingin* perusteluihin voidaan näet kyllä varauksitta yhtyä sikäli kuin liikutaan dynaamisen suojan piirissä. Mutta staattisen suojan alalla on asia huomattavasti toisin¹³ — ilmeisesti Tanskankin oikeudessa.¹⁴

⁸ Ks. *Ussing*, *Aftaler*, s. 231, esitystä työehtosopimuksesta ja yleisperusteluja sitä ennen sivulla 229 sekä siinä (viite 6) olevaa viittausta hänen teokseensa *Dansk Obligationsret*, *Almindelig Del*. København 1946, ss. 528.

⁹ Ks. varsinkin *Enkelte Kontrakter*, ss. 337.

¹⁰ Ks. *Ussing*, *Dansk Obligationsret*, ss. 528, jossa hän varsinaisesti kysymystä selvittää. Siinä kosketellaan kuitenkin parhaasta päästä vain dynaamista suojaa, mistä käytetään *Vinding Krusen* (*Ejendomsretten* I, ss. 183) termiä »vaihdannansuoja» (omsaetningsbeskyttelse). Staattista suojaa U:n esitys ei sitävästoin juuri lainkaan koske. Se olisi kuitenkin itse asiassa välttämätöntä, ennenkuin obligatoristen sopimusten voitaisiin — yleisessä muodossa — sanoa saavan suojaa sivullisia vastaan, kuten U. (*Aftaler*, s. 229) asian esittää. — Ks. myös *Zitting*, *Omistajanvaihdoksesta*, Vammala 1951, s. 42 ja ss. 86 sekä siinä viite 42, arvostelua *Ussingin* ja *Vinding Krusen* esityksistä.

¹¹ Näiden ajatusten kehittäjä on ennen kaikkea Alf Ross teoksissaan *Virkelighed og Gyldighed i Retslaeren* (1934) ja *Om ret og retfaerdighed* (1953) sekä *Towards a realistic jurisprudence* (1946). Muista skandinaavisista tutkijoista ks. mm. *Zitting*, LM 1954, ss. 607.

¹² Ks. *Zitting*, ss. 52–102, ja sama LM 1952, ss. 387, ss. 501 ja 1954, ss. 607. Ks. myös allekirjoittaneen esitystä (*Vuorio*, ss. 56–65), jossa on omaksuttu vaikutteita lähinnä *Zittingin* ja Rossin esityksistä.

¹³ Dynaamisella oikeussuojalla tarkoitetaan suojaa oikeuksien (ja velvollisuuksien) kollisioissa toisia oikeuksia (velvollisuuksia) vastaan. Sen perustana olevia normeja taas sanotaan kompetenssi- eli kelpuuttaviksi normeiksi. Ne rakentuvat yksinomaan tehottomuusseuraukseen. Niiden ulottumisesta (velvoiteoikeudellisissakin suhteissa) kolmatta vastaan tarjoavat ns. kaksoisluovutukset hyvän esimerkin. Jos A myy, vuokraa yms. saman esineen ensin X:lle sitten Y:lle, suojaa kompetenssinormi (KK 1:5, 13:2) X:ää Y:tä vastaan. A:n ja X:n välinen sopimus saa siis suojan sivullista (Y:tä) vastaan. Mainittakoon, että esim. OikTL sisältää juuri kompetenssinormeja. Työehtosopimuksissa dynaaminen suoja esiintyy ns. normivaikutuksessa eli siinä, että sopimuksen normimääräykset käyvät noudatettaviksi

Työrauhan ylläpitäminen taasen kuuluu juuri staattisen suojan puolelle. Siinä on kysymys sanktioin tehostetusta käsky- ja kieltonormista eli, kuten on tapana sanoa, käyttäytymisnormista. Ylläesitetyltä pohjalta ei niin ollen saada perusteita jäsenten rauhanvelvollisuuden tueksi. Ja tuskin niitä kaiken kaikkiaan saadaan muualta kuin TEhtöL:n (nimenomaisista) säännöksistä, joiden ahtaaseen, sanamuodon mukaiseen tulkintaan täten siis päädytään.¹⁵

II. Työrauhanvelvollisuuden henkilöllinen laajuus ilmenee TEhtöL 8 ja 9 sekä 11 §:stä, kun myöskin purkamisseuraus otetaan lukuun. Tällöin käsite »työrauhanvelvollisuus» tulee sisältämään eri henkilöiden kohdalla eri seurauksia, mikä on syytä ottaa huomioon. Mutta toisaalta siihen täten käsitettynä kuuluvat kaikki 8 §:stä aiheutuvat oikeusseuraamukset. Huomautettakoon myös, että la-

mm. sopimusjärjestöjen jäsenten välisissä työsuhteissa. Ks. Vuorio, s. 303, jossa esitetään, ettei tällöin vaikutus voisi ilman erityisen lainsäädännön tukea olla pakottava eikä liioin esim. takautuva.

Staattisella suojalla tarkoitetaan suojaa oikeudenloukkauksia vastaan. Sen perustana olevat normit sisältävät käskyjä tai kieltoja, jotka tarvittaessa voidaan toteuttaa suoritustuomion, vahingonkorvaus- yms. tuomion tai rangaistustuomion sekä pakkotäytäntön avulla. Näiden normien tukena on siis säännönmukaisesti sanktioita tai ylipäänsä oikeudellisia pakkokeinoja. Ks. tässä esitetyn johdosta viitteissä 11 ja 12 main. kirjallisuutta.

¹⁴ Ks. Vuorio, s. 238 viite 167, esitystä staattisen suojan ulottumisesta kolmatta vastaan velvoiteoikeudellisten suhteiden piirissä sekä Suomen että Skandinaavian maiden oikeudessa.

Mainittakoon tässäkin, että ko. ilmiö käy ymmärrettävämmäksi, jos ajatellaan, että sivullista vaaditaan vain »kunnioittamaan» (olemaan loukkaamatta) toisten välistä sopimussuhdetta kuin jos ajatellaan, että häntä vaadittaisiin täyttämään sellainen sopimus. »Trediemands pligt kan aldrig være en pligt til at opfylde, men — til at respektere —», lausuu Rosskin (ss. 238—239). Tältä pohjalta ei kuitenkaan voida muodostaa varmoja ja luotettavia sääntöjä. Olenkin rojhennut esittää Tanskan oikeudessa olleen kysymyksen vain siitä, että normi, josta muualla on säädetty laissa, siellä kehittyi ja kiteytyi tuomioistuinkäytännössä. Selitykseksi on sanottava, että kun muualla säädettiin työehtosopimuslaki, niin Tanskassa legalisoitiin järjestöjen luoma sovintolautakunta pysyväksi (valtion) tuomioistuimeksi — ja se »legalisoi» puolestaan järjestöjen keskeisimmät sopimusten kohdat. — Ks. Vuorio, ss. 236—240, jossa ei kuitenkaan ole esitelty kaikkia nyt mainittuja näkökohtia.

¹⁵ Kirjallisuudessamme ovat mielipiteet jakautuneet kahtia, eikä TT:n ratkaisua asiasta ole; ks. tarkemmin Vuorio, ss. 335.

kien erilaisuuden vuoksi ei skandinaavisesta kirjallisuudesta voida näissä kysymyksissä saada paljonkaan tukea. Meillä on toisinaan tässä kohden ehkä menty liian pitkälle.¹⁶

Nykyisen lakimme 8 ja 9 §:ssä esiintyy hiukan outo termi »muutoin sidottu».¹⁷ Se otettiin lakiin, kun rauhanvelvollisuutta laajennettiin siitä, millainen se oli vuoden 1924 laissa. Vanhassa laissa se näet koski vain »osallisia». »Muutoin sidottu» tarkoittaa täten siis muutoin kuin osallisenä sidottua.¹⁸ On kuitenkin huomattava, että »muutoin sidotunkin» on tietenkin oltava »sidottu», so. jokin 4 §:ssä lueteltu subjekti. Näin ollen 8 §:ssä mainittu ns. suostujayhdistys eli (ylä)yhdistys, joka on alaiselleen yhdistykselle tai jäsenelleen antanut suostumuksensa työehtosopimuksen tekemiseen, ei sisälly 9 §:n sanoihin »muutoin sidottu yhdistys». Hyvityssakko tai sen asemasta sovitut seuraamukset voivat 8 §:n mukaisen rauhanvelvollisuuden rikkomisesta siis kohdistua ainoastaan: osallisiin sekä pelkästään jäseninä sidottuihin työntantajiin ja alayhdistyksiin. Ulkopuolelle jäävät täten: työntekijät ja ns. suostujayhdistys.¹⁹

TEhtoL 11 §:n sanamuoto taas on — 9 §:stä poiketen — persoonaton. »Jos työehtosopimuksen määräyksiä on niin olennaisesti rikottu —» sanotaan tässä lainkohdassa. Kysymys on siten vaatimuksesta, joka tosin aina kohdistetaan osalliseen, mutta joka voi perustua myöskin muiden kuin osallisten tekoihin. Niinpä pidetään selvänä, että tällöin tulevat kysymykseen 8 ja 9 §:ssä mainitut »muutoin sidotut» alayhdistykset

¹⁶ Ks. Vuorio, ss. 335 main. kirjallisuutta. — Toisaalta meillä on omaksuttu kovin voimakkaita vaikutteita myös Saksan oikeudesta. Niin varsinkin *Kopponen*, Työehtosopimus työsuhteen perussäännöksenä, Helsinki 1954. Ks. allekirjoittaneen esitystä (Vuorio, ss. 252—254), jossa pyritään — mm. kaaviopiirroksin (s. 253) — osoittamaan, miten TEhtoL:n mukainen sidonnaisuus on laajempi kuin Saksan mutta suppeampi kuin Ruotsin (Tanskan ja Norjan) laeissa. Lakimme on kuitenkin skandinaavisia lakeja lähempänä ja myös perusrakenteeltaan niiden kaltainen.

¹⁷ 8 §:ssä »muuten sidottu».

¹⁸ Kun »osallinen» on jo tämän (sopijapuolen) asemansa perusteella sopimuksen sitoma, voitaisiin jäsenenä sidottuja sanoa vain »sidotuiksi». Tällöin olisi tietenkin 4 §:n tekstiä muutettava. Mutta on monia muitakin mahdollisuuksia selvittää ja yksinkertaistaa nykyistä terminologiaa.

¹⁹ Ks. kotimaista kirjallisuutta koskevaa viittausta viitteessä 15.

ja työnantajat.²⁰ Mutta samoin on ilmeisesti ns. suostujayhdistystenkin laita. Niiden on näet 8 §:n nojalla vältettävä työehtosopimusta vastaan kohdistuvia työtaistelutoimenpiteitä, ja elleivät ne sitä tee, on työehtosopimusta (olennaisesti jne.) rikottu, ja muutahan 11 §:ssä ei edellytetä. Käytännössä sellaista rikkomista saattaa kyllä esiintyä. Esim. keskusjärjestö voi — liiton ohitse — yllyttää liiton jäsenet ryhtymään luvattomaan työnseisaukseen. Jos liitto on menetellyt moitteettomasti, tulee esiin juuri kysymys purkamisesta yläyhdistyksen menettelyn johdosta, johon edellä siis on omaksuttu (periaatteessa) myönteinen kanta.²¹

Työntekijät sitävastoin jäävät 11 §:nkin vaikutuksen ulkopuolelle, mikäli on kysymys 8 §:n mukaisista työrauhanvelvoituksista. Heitä ei näet mainita tässä lainkohdassa. Sitävastoin saattaa heidän yhdistyksensä joutua valvontavelvollisuutensa johdosta vastuuseen, sitä käsittelemänsä kuitenkin vasta tuonnempana. Nyt on sensijaan vielä kosketeltava sopimusperusteisen rauhanvelvollisuuden laajuutta, mikä edellä jo ohimennen tuli esille.

Edellä päädyttiin siihen, että TEhtoL:n säännöksiä, jotka sisältävät kolmanteen, kuten jäseniin, kohdistuvia velvollisuuksia, on tulkittava ahtaasti, lain sanamuotoa kiinteästi seuraten.^{21a} Näin ollen on rajoituttava tarkastamaan yksinomaan TEhtoL:n tekstiä. Siinä kiintyy huomio 9 §:n sanoihin »sopimuksesta johtuvia» ja 11 §:n kohtaan »jos työehtosopimuksen määräyksiä on — — rikottu.» Mainittakoon, että kumpikin sanonta esiintyi jo vuoden 1924 laissa, jossa rauhanvelvollisuus oli säädetty vain osallisille ja lain esitöissäkkin vain heitä koskemaan tarkoi-

²⁰ Ks. eritt. Kivimäki, 165, ja Sipilä, ss. 176.

²¹ Kirjallisuudessa tätä ei näytä käsitellyn. Mutta tuskin se on ristiriidassa esim. Sipilän (LM 1947, s. 474) suostujayhdistyksestä muutoin esittämän kanssa. Kivimäellä taasen ei — em. esityksessään, joka koski vuoden 1924 lakia — ollut aihetta käsitellä koko kysymystä.

^{21a} Tekstissä on käytetty sopimusoikeuden yleisten säännösten edellyttämää terminologiaa. Työehtosopimusten erikoinen sivullisvaikutus on antanut aiheen toisenlaisiinkin terminologioihin. Esim. *Lyon-Caen* (viitteessä 29 main. teos, s. 172) sanoo tertiukseksi (les tiers) vain niitä, jotka jäävät kokonaan sopimuksen vaikutuspiirin ulkopuolelle. *Kristen Andersen* (viitteessä 52 main. teos, s. 95) taas sanoo jäseniä »osanottajiksi» (deltakere) erotukseksi sopimusjärjestöistä eli »osallisista» (parter) ja sivullisista.

tettu.²² Kun tämä velvollisuus määrättiin laissa (TEhtoL nyk. ja ent. 8 §), on kysyttävä, miksi puhutaan »sopimuksesta johtuvista» velvollisuuksista ja »työehtosopimuksen» rikkomisesta. Näitä sanoja ei voida ymmärtää siten kuin niiden sanamuoto edellyttäisi. Silloinhan 9 ja 11 §:n seuraamukset eivät lainkaan koskisi 8 §:ää, joka ei nimittäin sisällä sopimusvelvoitteita vaan laissa säädettyjä velvollisuuksia.²³ Ko. sanoilla voi täten olla vain siihen viittaava merkitys, että 8 §:n velvollisuuksia saattavat joutua noudattamaan vain (johonkin konkreettiseen) sopimukseen sidotut oikeussubjektit. Tosiasiassa ne lienevät kuitenkin ilmaus siitä totutusta ajattelutavasta, että lainsäännökset, jotka koskevat tietynlaisia sopimuksia, tulevat tämän sopimuksen »sisälöksi».²⁴

Näin ollen on päädyttävä siihen, että sopimusperusteinen rauhanvelvollisuus saattaa koskea vain osallisia. Missä määrin työrauhakysymyksistä ehkä voidaan määrätä 7 §:n piiriin kuuluvien ns. normimääräysten muodossa, on eri asia.²⁵

III. Työrauhanvelvollisuuden asiallinen laajuus käy selville TEhtoL 8 §:n sanamuodosta. Kuten edellä mainittiin, voidaan rauhanvelvollisuutta sopimuksessa laajentaa (muttei supistaa). Kun osallisilla, joita tällainen sopimusperusteinen velvollisuus ainoastaan koskee, tällöin on sopimusvapaus, ei työrauhaa koskevien sopimusehtojen sisällykseen tässä tarkemmin puututa.

TEhtoL 8 §:n sanamuodossa taas on kiinnitettävä huomiota toisaalta sanaan »työtaistelutoimenpide», toisaalta sanoihin »kohdistuvat työehtosopimukseen» jne.²⁶

²² Ks. Lainvalmistelukunnan (lyh. LVK) mietintö 1921: 11, s. 16 ja s. 26.

²³ Tästä johtuu käyttämäni terminologiakin »työrauhanvelvollisuus», eikä »työrauhavelvoite».

²⁴ Ks. Vuorio, ss. 211, että Saksan doktriinissa kehitetyt ns. sisältönormit (Inhaltsnormen), ovat niinikään tämän ajattelutavan tyypillinen ilmaisu. Työtuomioistuinelakimme 1 § edustaa täsmällisempää linjaa, kun siinä sanotaan »työehtosopimuksen tai työehtosopimuslain vastaisen menettelyn — — —»

²⁵ Ks. siitä jäljempänä V esitysjaksoa.

²⁶ TEhtoL 8 §:ssä säädetään mm.: »Työehtosopimus velvoittaa — — välttämään kaikkia työtaistelutoimenpiteitä, jotka kohdistuvat työehtosopimukseen kokonaisuudessaan tai johonkin sen yksityiseen määräykseen.»

1. Käsitteestä »työtaistelutoimenpide» on ensinnäkin huomattava, että lakimme ei luettele saati määrittele työtaistelujen eri lajeja, kuten mm. skandinaaviset lait tekevät.²⁷ Sanalla »työtaistelutoimenpide» tarkoitetaan kuitenkin aina — jossain muodossa — j o u k k o toimenpidettä», kuten *Kivimäki* esittää ja mikä ilmenee myös vuoden 1924 lain esitöistä.²⁸ Muuten se voi olla joko avoin, yleensä ennakkolta ilmoitettu seisaus tai peitelty toimenpide, kuten ns. jarrutus eli työnteon tahallinen hidastaminen tai haitan- ja vahingonteko (sabotaasi).²⁹

Työtaistelutoimenpiteiden käsitteeseen voidaan myös katsoa kuuluvan sen, että niihin ainakin säännönmukaisesti ryhdytään jonkin vaatimuksen läpiviemiseksi. Välttämätöntä se ei tosin ole.³⁰ TEhtoL ei kuitenkaan koske muita kuin ensinmainittuja toimenpiteitä, kuten tuonnempana tulee puhe. Sitävastoin voidaan *sopimuksessa* kieltää kaikki työnseisaukset tai muut sellaiset toimet. Tällainen määräys on epäilemättä pätevä, joskin se saattaa velvoittaa vain osallisia itseänsä, niinkuin edempänä mainittiin.³¹

²⁷ Ruotsin työehtosopimuslain (lag om kollektivavtal 1928, lyh. KAL) 4 §: »Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller därmed jämförlig stridsåtgärd», Tanskan lain (lov om den faste voldgiftsret 1919) 4 §:ssä on yksityiskohtaisia säännöksiä sulusta (lockout) ja lakosta ja Norjan laissa (lov om arbeidstvister 1928) on niiden määritelmätkin (1 §:n 5. ja 6. kohta).

²⁸ Ks. *Kivimäki*, ss. 3—22, jossa selvitetään lakon ja muiden työtaistelutyyppien piirteitä, eritt. ss. 3—5, ja LVK 1921:11, s. 16, *Kotonen*, Työehtosopimuslaki selityksillä varustettuna, Helsinki 1925, ss. 32. Mainittakoon, että Norjan laissa sanotaan lakosta: »— som arbeidere i felleskap eller i forståelse med hverandre iverksetter —». Tässä legaalissa määritelmässäkin siis edellytetään useita työntekijöitä.

²⁹ Ns. jarrutus on katsottu TEhtoL 8 §:n työtaistelutoimenpiteeksi TT:n tuomioissa 1953:11 ja 1954:6. Lisäksi ks. *Kivimäki*, ss. 12—13, *Salomaa*, Ammattiyhdistystiedon kirja I osa, Helsinki 1947, ss. 190, *Karlbom*, Den svenska fackföreningsrörelsens, Stockholm 1955, ss. 119, *Bull*, Norsk fagbevegelse, Oslo 1955, ss. 106, joista myös ilmenee, että ns. reformistinen (so. maltillisempi) ammattiyhdistysliike harastaa avoimia, syndikalistinen (jyrkempi) liike taas suosii peiteltyjä työtaisteluja. Eräiden maiden, kuten Ranskan, laissa ne muodostavat »faute lourde» (törkeämmän menettelyn tms.), joka on jossain määrin erikoissäännösten alainen. Ks. mm. *Lyon—Caen*, Manuel de droit du travail, Paris 1955, s. 118, *Bohn—Courdil'in* vo. lain kommentaari (Paris 1950) s. 109, ja *Bouvié*, Précis de législation du travail, Paris 1953, ss. 82. — Meillä tällaisia erikoissäännöksiä ei ole.

³⁰ Vrt. esim. joitakin spontaanisia reaktioita. Ks. myös *Kivimäki*, s. 11.

³¹ Meillä näyttäisivät sellaiset määräykset jääneen työehtosopimuksista pois.

Edellä esitetystä käynee selville, että Suomen oikeudessa on työtaistelujen ja niiden lajien käsitteellisillä selvittelyillä samoin kuin niitä koskevalla ammattiyhdistys- tai sosiologisilla- tms. teorialla suhteellisen rajoitettu merkitys. Meidän säännöksemme eivät koske tietyn tyyppisiä työtaisteluja, vaan tosiasiatapahtumia, ja niiden oikeudellisessa arvostelmissa on merkitystä lähinnä vain sillä, mitä on tehty ja mitä on vaadittu. Ohimennen mainittakoon, että sikäli kuin äskeistä yleislakkoakin koskevassa keskustelussa on lähdetty yleislakko- tms. käsitteistä, on yleensä päädytty kestäättömiin, jopa nurinkuriin tuloksiin.

2. Työrauhan velvollisuus ja oikeusriidat. Kysymystä työtaistelutoimenpiteen kohdistumisesta työehtosopimukseen on hedelmällistä tarkastaa jaotuksen oikeusriita — eturiita pohjalta. Edellisillä tarkoitetaan silloin niitä kysymyksiä, joihin voidaan saada tuomioistuimen ratkaisu. Prosessiteknillisesti se merkitsee, että tuomioistuin joko hyväksyy tai hylkää niitä koskevan vaatimuksen, mutta ottaa sen siis kuitenkin tutkittavakseen. Eturiidat tai eturistiriidat³² taas ovat niitä, jotka tuomioistuinten on jätettävä tutkimatta. Työehtosopimusten alalla yllämainittu raja määräytyy työtuomioistuinlain (TTuomL) 1 §:n mukaan, jossa TT:n toimivalta on säädetty.

TEhtoL 8 §:n sanojen »kohdistuvat työehtosopimukseen» jne. katsotaan epäilyksittä tarkoittavan vaatimuksia työehtosopimuksen muuttamiseksi, esim. siinä sovittujen palkkojen korottamiseksi.³³ Mutta jo siitä, koskisiko se ns. tulkintariitoja eli riitaa työehtosopimuksen oi-

Sitävastoin olen havainnut vo. sopimuksissakin lausekkeitä, joissa kielletään taistelutoimenpiteet eturiitojakin koskevien neuvottelujen aikana. Oikeusriitoja koskeva sovintomenettely on sopimuksissa säännöllisesti — mutta myös jo laissakin — rauhoitettu. Mainittakoon, että Ruotsissa on valtio vaatinut sopimuksiinsa absoluuttisen rauhanvelvollisuuden: »Strejk, blockad, bojkott eller lockout får icke, vare sig öppen eller maskerad, förekomma under avtalstiden.» *Karl G. Samuelson, Kollektivavtal och förhandlingar*, Stockholm 1951, s. 26.

³² TT käyttää termiä »eturistiriita» (vrt. »intressekonflikt»); ks. esim. tuomio 1947: 4.

³³ Ks. TT 1949: 7—10, 15—23 ym. ja *Stipilä*, Teollisuuden työsuhtejuristien neuvottelupäivät Helsingissä huhtikuun 12 ja 13 päivinä 1955 (lyh. tässä »Pöytäkirjat»; moniste), s. 4.

keasta sisällyksestä, on jo esitetty eri käsityksiä.^{34, 35} Kun tämä kysymys on omiaan luomaan valoa myöskin työrauhanvelvollisuuteen, siinä on syytä hiukan viivähtää.

Ajatelkaamme, että laistamme puuttuisi sekä 8 että 9 §. Tällöin se olisi samantapainen kuin esim. Saksan, Itävallan ja Sveitsin lait, joihin ei sisälly säännöksiä työrauhan- eikä valvontavelvollisuudesta. Kuitenkin näiden velvollisuuksien katsotaan ko. maiden oikeudessakin olevan voimassa.³⁶ Tähän saataneen valaistusta toisaalta omankädenavusta ja sen rajoituksista, toisaalta järjestösuhteiden selvittelystä. Yleisenä sääntönä, joka lienee jo varsin vanhaa peruakin,³⁷ on pidettävä, että sopijapuolet eivät voi selvittää sopimuksensa oikeasta sisällyksestä johtuvaa erimielisyyttä käyttämällä omankädenapua tai vielä »raskaampia» keinoja.

Intressijärjestöt taas edistävät etujaan erityisesti työtaistelujen avulla. Ne ovat järjestöjen »omankädenapua», voitaisiin sanoa. Jos ne ryhtyvät sopimussuhteeseen keskenään, edellyttää jo em. yleissääntö, ettei sopimusta vastaan (sen voimassaoloaikana) voida ryhtyä voimatoimenpiteisiin, vaan riita on annettava tuomioistuimen ratkaista-

³⁴ Ruotsin laissa (4 §:n 1 mom:n 1. kohta) siitä on nimenomainen säännös. Siitä on (e contrario) päätelty, että tulkintariita voitaisiin meillä ratkaista voimakeinoin. (Ks. *Sakari T. Lehto*, DL 1953, ss. 31; toisin *Allan Viranko*, ib., ss. 115 ja *Vuorio*, LM 1954, s. 34 viite 11a sekä äskettäin myös *Sipilä*, Pöytäkirjat, s. 4.

³⁵ Tulkintaan on tässä rinnastettava työehtosopimuksen (oikea) soveltaminen ja kysymys siitä, onko jokin menettely ollut sen — tai TEhtoL:n — vastaista.

³⁶ Ks. Saksan oikeuden osalta *Hueck—Nipperdey*, Tarifvertragsgesetz. Kommentar (1951), ss. 44, *Nikisch*, Arbeitsrecht (1951), ss. 272, *Schnorr von Carolsfeld*, Arbeitsrecht (1954), ss. 60, 324, myös *Enneccerus—Lehmann*, Lehrbuch des Bürgerlichen Rechts (1949—1950), ss. 578, Itävallan *Klang*, Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch. Fünfter Band (1951), ss. 1153, *Haemmerle*, Arbeitsvertrag (1949), s. 160, ja *Hofmann*, Das Kollektivvertragsgesetz (1947), ss. 26, sekä Sveitsin oikeudesta *Oser—Schönenberger*, Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. V Band. Obligationenrecht. 2. Abt. (1932—1936), ss. 1182, *Schweingruber*, Das Arbeitsrecht der Schweiz (1951), ss. 80, ja *Gysin*, Arbeitsrecht (1943), ss. 78.

³⁷ Jo roomalaisessa oikeudessa alkoi preetori myöntää kanteita sillä perusteella, että se mitä oli luvattu, oli täytettävä kunnon miehen tavoin. (Ks. tästä ajatustavasta yleensä antiikissa mm. *Schulz*, Principles of Roman Law, Oxford 1936, ss. 158). Täten kehittyi vähitellen koko oikeusmaailmassa tunnettu ja tunnustettu bona fides-säännöstö.

vaksi, ellei sovintoon päästä.³⁸ Tämä vaatimus sisältyy siihen, että sopijapuolten tulee vilpittömästi (lojaalisti) täyttää sopimuksensa, kuten Ranskan laissa nimenomaan huomautetaan.³⁹ — Tässä yhteydessä on mainittava (tätä jo painettaessa julkisuuteen tulleesta) *Sipilän* viime keväänä pitämästä esitelmästä. Siinä käsitellään näitä kysymyksiä mielenkiintoisella ja valaisevalla tavalla mm. vertailevalta pohjalta ja katsotaan, että ameriikkalainen oikeus lähtee tuotannollisista näkökohdista («ei keskeytyksiä tuotantoon»), eurooppalainen eettillisistä («sopimukset on pidettävä kunniaissa»). Jälkimmäisen osalta *Sipilän*kin esitys siten tukee yllälausuttua.⁴⁰

Täten päädytään siis siihen, että kaikki TT:n toimivaltaan kuuluvat kysymykset ovat samalla myöskin työrauhanvelvollisuuden alaiset. TEhtöL 8 § kieltää siten sellaiset työtaistelutoimenpiteet, joilla pyritään saamaan muutos vo. sopimukseen, tulkitsemaan tai soveltamaan sitä määrättyllä tavalla taikka selittämään jokin menettely sopimuksen tahi TEhtöL:n vastaiseksi.⁴¹ Huomattakoon kuitenkin vielä, että niinkuin

³⁸ Ks. viitteessä 36 main. kirjallisuutta.

³⁹ Ks. Code du travail I livre art. 31 q: »Des groupements — — sont tenus de ne rien faire qui soit de nature à en compromettre l'exécution loyale». Normin tarkoituksena on kuitenkin ollut vain järjestöjen aseman selventäminen. Niinpä vuoden 1946 laissa oli myös ns. garantiavelvoite, josta vo. laissa on päinvastainen (selventävä) maininta. Vrt. Rouast—Durand, Précis de législation industrielle, Paris 1953, s. 261, Lyon—Caen, em. teos, ss. 163 ja vo. lain kommentaarit, Bohn—Courdil'in (Paris 1950), ss. 91, Malézieux'n (Paris 1950) s. 10. Mainittakoon vielä, että Yhdysvaltain vo. laki (ns. Taft—Hartley laki 1947) on rakenteeltaan erilainen, sisältäen seikkaperäisiä säännöksiä luvattomista työtaistelutavoista (sec. 10 ja 302—305) ja järjestöjä vastaan nostettavista vahingonkorvauskanteista (sec. 301). Jäsenet eivät ole vastuussa työrauhasta, kuten Saksan, Itävallan ja Sveitsin oikeudessaakin on laita. Ks. Mathews (editor in charge), Labor relations and the Law, Boston 1953, ss. 563, Werne, The Law of Labor Relations, New York 1951, ss. 90, Lieberman, Unions before the Bar, New York 1955, ss. 116, Axelroad, Labor Law, New York 1948, ss. 19.

⁴⁰ Ks. *Sipilä*, Pöytäkirjat, 2.

⁴¹ Ks. tulkintariidoista TT:n (julkaisemattomia) tuomioita 14.3. ja 16.11.1955 sekä 1951: 8, jossa asia esiintyy korostetussa muodossa; tässä suhteessa vielä voimakkaammin Ruotsin työtuomioistuin, joka eräässä tuomiossaan mm. lausui: »— såsom arbetsdomstolen vid upprepade tillfällen uttalar (kurs. allekirj.), vid tvist — — att arbetet utan hinder av tvisten utföras i avbiden på rättslig prövning av tvistefrågan.» (Arbetsdomstolens domar n:o 1951: 11, s. 89; ks. myös n:ot 1950: 2 ja 9, 1952: 41, 1953: 12 ja 16 sekä aikaisemmasta oikeuskäytännöstä *Folke Schmidt*,

itse työtaistelutoimenpide voidaan myöskin sen tarkoitus tai päämäärä yrittää peittää. Mikäli todellinen tarkoitus voidaan näyttää toteen, on ratkaiseva merkitys luonnollisesti annettava sille. Tällaisissa tapauksissa tulee yleisten simulaatiosääntöjen soveltaminen kysymykseen.⁴²

3. Käsitteestä »työehtosopimuksen sisällys». Käytännössä joudutaan varsin usein ratkaisemaan, onko sopimuksessa määrätty jostakin kysymyksestä vai ei. Työehtosopimukseen otetaan ensinnäkin usein viittauksia tms. lakeihin, asetuksiin jne. ja ne saattavat aiheuttaa erinäisiä tulkintavaikeuksia, kuten TT:n käytäntö osoittaa. Niinpä tuomiossa 1949: 9 oli sopimukseen otettu maininta siitä, että työntekijät jaetaan palkkasäännöstelymääräysten mukaisiin palkkaryhmiin. Kunkin ryhmän palkat ilmenivät tarkemmin sopimuksen liitteestä. Ko. säännöstelymääräykset katsottiin tässä tapauksessa sopimuksen osaksi.⁴³ Mutta pelkkiin huomautuksiin joistakin lainsäännöksistä tai ylimalkaisiin viittauksiin niihin on suhtauduttu toisin.⁴⁴

Ruotsissa on ollut esillä meilläkin tärkeä kysymys, nimittäin se, kuinka sananmukaisesti käsitteeseen »työehtosopimuksen sisällys» on suhtauduttava. Tuomiossansa 1933: 159 Ruotsin työtuomioistuin katsoi, että saarto, jolla työnantaja koetettiin pakottaa ottamaan eräät erottamansa työntekijät takaisin työhön, oli lainvastainen (vrt. TEhtoL 8 §), vaikka työehtosopimuksessa ei ollut määräystä työnantajan vapaasta irtisanomisoikeudesta. Ratkaisu nojautui siihen, että tällainen oikeus perustui ns. yleisiin periaatteisiin, ja sen oli katsottava olleen voimassa,

Kollektiv arbetsrätt, 2. uppl. Lund 1951, ss. 176. — Kirjallisuudesta ks. *Sipilä*, Pöytäkirjat, ss. 4, *Vuorio*, ss. 282, ja Ruotsin oikeudesta *Schmidt*, ib, *Bergström*, ss. 127, *Samuelson*, ss. 24.

⁴² Ks. esim. tuomio 1954: 6, jossa työntekijäpuolelta selitettiin vaaditun oikean työajan noudattamista ja jossa he sitä sitten olivat noudattaneet. TT kuitenkin katsoi selvitetyn, että työntekijät olivat yhteisestä päätöksestä ryhtyneet hidastamaan erään saapaslaadun valmistamista — juttu koski työtä kenkätehtaassa — tarkoituksenaan saada urakkahintoihin korotus. — Kirjallisuudesta ks. *Kivimäki*, ss. 12.

⁴³ Samoin TT 1949: 10, 18—21 ja 23.

⁴⁴ TT 1951: 1 ja 1953: 7, joissa tosin oli kysymys normimääräysten noudattamisvelvollisuudesta eikä TEhtoL 8 §:n soveltamisesta. Ratkaisut riippuivat kuitenkin siitä, katsottiinko sopimukseen otetun viittauksen lakiin merkitsevän sitä, että ko. lainkohdat tulivat sopimuksen osaksi.

koska työehtosopimus ei sisältänyt nimenomaista määräystä ko. oikeuden rajoittamisesta. Irtisanomisvapaudesta tässä tuskin syntyykään epäilyksiä. Mutta toisaalta on myös *Schmidt* aiheellisesti huomauttanut, että ko. tapauksessa irtisanomisvapaus ei perustunut työehtosopimukseen.⁴⁵

Täten päädytään ongelmaan, voidaanko ja missä määrin käsitteeseen työehtosopimuksen sisällys »interpoloida» esim. yleisiä oikeusperiaatteita ja etenkin työsopimusta koskevia normeja. Em. tuomiossa lausuttiinkin, että irtisanomisvapaus kuului ns. luonnollisena osana työehtosopimukseen. Meillä sellainen kanta merkitsisi kaiketi sitä, että myöskin TSL:n säännökset kuuluisivat ilman muuta jokaisen työehtosopimuksen sisällykseen. Mutta miksi olisi rajoitettava TSL:iin. Eikö muu työläinsäädäntö olisi yhtä hyvin otettava mukaan ja — loppujen lopuksi — kaikki työehtosopimuksen osapuolia koskevat normit. Näin meillä ei kuitenkaan ole lakia tulkittu, kuten on selvääkin, ja *Schmidtin* yllämainittuun kritiikkiin lienee näin ollen myös yhdyttävä.

4. Työrauhan velvollisuuden ulottuminen työehtosopimuksen sisällyksen ulkopuolelle. *Sipilä* mainitsee eräitä tapauksia, joissa työtaistelutoimenpiteet olisi kielletty, vaikka ne eivät kohdistuisikaan mihinkään sopimukseen otettuun määräykseen. Hän katsoo näiden tapausten kohdistuvan »työehtosopimukseen kokonaisuudessaan», mistä laissa myös puhutaan. Lisäksi hän viittaa skandinaaviseen lainkäyttöön.⁴⁶ TT ei nimittäin ole joutunut määrittelemään tässä suhteessa ainakaan toistaiseksi kantaansa. Kummankaan lakimme esitöistä ei kysymykseen liioin saada valaistusta.^{46a}

Sipilä katsoo ensinnäkin, että KAL 4 §:n säännös määräyksestä, joka tulisi noudatettavaksi vasta vo. sopimuksen lakattua olemasta voimassa, soveltuisi meidänkin lakiimme.⁴⁷ Jos siis sopimus olisi tehty

⁴⁵ *Schmidt*, s. 180.

⁴⁶ Ruotsin ja Norjan oikeuteen; ks. *Sipilä*, Pöytäkirjat, ss. 2.

^{46a} Ks. LVK 1921: 11, s. 26, ja Kom. miet. 1945: 7, ss. 19, jossa sanojen »kohdistuu työehtosopimukseen — —» merkitys ei paljon valaistusta saa.

⁴⁷ *Sipilä*, Pöytäkirjat, s. 6. KAL 4 §:n 3. kohdassa sanotaan, ettei työtaisteluun saa ryhtyä »för att genomföra bestämmelse, avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit».

esim. kalenterivuodeksi 1956, ei sen voimassa ollessa saisi tämän mukaan ryhtyä työtaistelutoimenpiteisiin sellaisen sopimuksen tai sopimusehdon läpiajamiseksi, jonka olisi määrä tulla noudatettavaksi vasta vuonna 1957 tai vielä sitäkin myöhemmin. *Sipilän* käsitykseen on yhdyttävä. Muussa tapauksessa työrauhasäännöksiä olisi nimittäin suhteellisen helppo kiertää.

Sipilä on edelleen lausunut, että työehtosopimusneuvotteluissa esitetty, mutta vastapuolen vastustuksen vuoksi rauennut vaatimus on tulkittava vaatimukseksi, josta on luovuttu. Jos sellaisen johdosta ei neuvotteluvaiheessa ryhdytä painostustoimenpiteisiin, se ei sopimuksen tultua voimaan olisi enää luovallista. Näin olisi erityisesti silloin laita, kun neuvotteluissa olisi ollut »selvä aihe tietyn kysymyksen järjestämiseen».⁴⁸ Tämän mukaisesti sopimus tulisi sisältämään »näkyvätön» lausekkeen: niistä ja niistä vaatimuksista luovutaan sopimuksen vo. ajaksi tms. Mainitun tulkintatavan puolesta voitaneen lausua, että työehtosopimuksen tarkoituksien toteutuminen edellyttäisi sen hyväksymistä.⁴⁹ Mutta sitä vastaan taas sotinee toinen näkökohta, nimittäin se, että työehtosopimuksessa ei saa olla »näkyvätön sisällystä». Täten on lähellä sekin ajatus, että ko. tulkinta ulotettaisiin vain osallisiin, jotka ovat selvillä niistä edellytyksistä,^{49a} millä he sopimuksensa ovat tehneet. Muut sidotut jäisivät sitävastoin vastuuseen ainoastaan siitä, mikä näkyy sopimustekstistä. Toisin saattaisi olla kenties laita, jos näytettäisiin, että sopimuksen tekemisen edellytykset olivat alayhdistystenkin ja (työnantaja) jäsenten tiedossa.

Mainittakoon vielä parista toisiaan lähellä olevasta tapauksesta, joissa *Sipilä* on skandinaavisesta oikeudesta poikkeavasti katsonut työtaistelut

⁴⁸ *Sipilä*, ib.

⁴⁹ *Sipilä*, Pöytäkirjat, s. 5, esittää seuraavan säännön: Kaikki sellaiset työehtosopimukseen »suoraan kohdistumattomat työtaistelutoimenpiteet on katsottava kielletyiksi, joiden salliminen olisi omansa aiheuttamaan koko sen päämäärän toteutumatta jäämisen, johon TESL:ssä on pyritty kiellettäessä työehtosopimuksen yksittäisiin määräyksiin kohdistuvat työtaistelutoimenpiteet».

^{49a} Kysymys rauenneista vaatimuksista liittyy tavallaan ns. edellytysoppiin, jolla on ollut vastustajia ja puoltajia. Jälkimmäisiä nykyisin ehkä enenevässä määrin. Ks. edellytysopin uusimmista kotimaisista esityksistä *Godenhjelm*, Om säljarens bundenhet under ändrade förhållandena (1954), ss. 35.

kielletyiksi, koska niissä on kysymys oikeusriidoista. Toinen koskee sitä, että työnantaja ei noudata TT:n vahvistamaa sopimuksen »oikeata sisällystä», ja työntekijäin yhdistys ryhtyy tämän johdosta painostustoimenpiteisiin. Toisessa taas on kysymys erääntyneiden työpalkkojen perimisestä.⁵⁰ Sen mukaisesti, mitä edempänä on esitetty oikeusriidoista, tässä päädytään *Sipilän* kannalle. Oikeudellisia keinoja voidaan näissä tapauksissa käyttää, ja silloin ei ole tarvetta sallia voimatoimenpiteisiin ryhtymistä. Jossain määrin eri asia on, että työntekijä voi, jos työnantaja ei täytä työsuhteen ehtoja, kieltäytyä tai toistaiseksi pidäytyä omista suorituksistaan. Tämä johtuu heidän suoritustensa suoritus — vastasuoritus suhteesta (ns. Zug um Zug-sääntö). Sama koskee luonnollisesti myöskin työnantajaa, jos työntekijä laiminlyö suorituksensa.

5. Kannatus- ja mielenosoitustoimenpiteet eivät meillä liioin ole toistaiseksi tulleet TT:n praksiksessa esille. Kirjallisuudessa ovat *Kivimäki* ja *Sipilä* lausuneet, ettei kannatuslakko ole TEhtoL 8 §:n vastainen. Tämä käsitys esiintyy myös vanhan lakimme esitöissä.⁵¹ Ruotsin laissa taas on nimenomainen säännös, että luvattoman työtaistelutoimenpiteen tukemiseksi toimeenpantu sympatiataistelu on luvaton. Luvallisen tukeminen on sitävastoin luvallista. Norjan oikeudessa näyttää kehittyneen samanlainen sääntö oikeuskäytännön pohjalta; ainakin mikäli on kysymys luvattoman »ylemmänasteisen» konfliktin (ulovlig hovedkonflikt) tukemisesta.⁵² Tanskan oikeudessa taas on vertailun kannalta vähemmän mielenkiintoiset vuoden 1899 syyskuunsovinnon omaperäiset säännöt.⁵³

⁵⁰ Ks. *Sipilä*, s. 5.

⁵¹ *Kivimäki*, s. 176, ja *Sipilä* s. 176 sekä LVK 1921:11 s. 26. Tämä kanta edustaa Saksan oikeuden mukaista linjaa. Ks. lähdekirjallisuutta viitteessä 36.

⁵² Ruotsin laissa (4 §:n 1 mom:n 4 kohta) sanotaan kielletyksi työtaistelu, joka tapahtuu »för att bispringa annan i fall då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd». Tämä säännös on siis laajempi kuin tekstissä mainittu normi, mutta sisältää epäilemättä senkin. Näin myös *Bergström*, s. 140, ks. myös *Schmidt* ss. 180, sen tulkinnasta laajemmalla kannalta. — Norjan oikeudesta ks. *Kristen Andersen*, *Arbeidsretten og organisasjonene*, Oslo 1956, ss. 198—204.

⁵³ Ks. Septemberforliget 2 § ja sen tulkinnasta *Illum*, ss. 241, myös *Jensen*, *Arbejdsretten i Danmark*, København 1947, ss. 45.

Suomen oikeuden kannalta voitaneen varmuudella sanoa, että mielenosoitus- ja luvallisen taistelun kannatustoimenpide ei ole 8 §:n vastainen. Mutta Ruotsin oikeuden säännön soveltuvuutta voitaneen perustella suuntaan ja toiseen. Voidaan huomauttaa, että kiellettyä on vain se, mikä laissa nimenomaisin sanoin kielletään.⁵⁴ Mutta voitaneen myös vedota etenkin mahdollisuuksiin kiertää lakia. Avoimiin toimenpiteisiin ryhtyisi »naapuri», jolla siihen olisi vapaus, todellisenä tarkoituksenaan kuitenkin vain tukea toisen pyrkimyksiä. Näin ollen näyttäisi hiukan uskalletulta varmasti sanoa, että kannatuslakko tai -sulku tms. olisi varauksitta luvallinen. Ei näet liene varmasti sanottavissa, minkä kannan TT tulisi omaksumaan esim. yllämainituissa kiertämistapauksissa. Muutoin niiden luvallisuus ei kylläkään ehkä herätä — TEhtöL:n kannalta — epäilyksiä.⁵⁵

IV. Yhdistysten valvontavelvollisuus liittyy niin läheisesti työrauhanvelvollisuuteen, ettei sitä tässäkään voida jättää koskettelematta. Toisaalta se tehostaa myöskin normimääräysten noudattamisvelvollisuutta, kuten 8 §:n sanamuodostakin käy selville:

»Sopimukseen sidotut yhdistykset ovat sitä paitsi velvolliset huolehtimaan siitä, että myöskin niiden alaiset yhdistykset, työnantajat ja työntekijät, joita sopimus koskee, a) välttävät sellaisia taistelutoimenpiteitä eivätkä b) muutoinkaan riko työehtosopimuksen määräyksiä.»

Kohta a) on siis työrauhanvelvollisuuteen ja kohta b) ⁵⁶ normimääräysten noudattamisvelvollisuuteen liittyvä valvontavelvollisuus. Käytämäni terminologian johdosta lienee mainittava, että olennaisinta mielestäni on yhdistysten — 9 §:n ja 11 §:n mukaisesti sanktioitu — velvollisuus valvoa jäsentensä menettelyä. Tästä yhdis-

⁵⁴ Näin Kivimäki, ib. ja Sipilä, ib. samoin Norjan oikeuden osalta Paal Berg, Arbeidsrett, Oslo 1930, s. 201, ja Andersen, ib.

⁵⁵ Kun Sipilä on toisaalta asettunut kielteiselle kannalle KAL 4 §:n 4. kohdan soveltuvuuteen nähden (Pöytäkirjat, s. 7), mutta esittänyt toisaalta taas viitteessä 49 selostetun tulkintasäännön, hänen kantansa johtanee jotensakin samoihin lopputuloksiin kuin se, mitä tässä olen puoltanut.

⁵⁶ Kirjaimet olen itse lisännyt tekstiin. Lakitekstissä niitä ei luonnollisesti-kaan ole.

tykset juuri joutuvat vastuuseen, ja vastuu on kummassakin tapauksessa seuraamuksiltaan sama. Kun myöskin valvonnan alaiset henkilöt ovat samat, näyttäisi y k s i s a n a riittävän tämän ilmiön termiksikin, vaikka sillä onkin tavallaan kaksi kohdetta. On näet lisäksi huomattava, että joskin jäsenten, niin sanoakseni, »perusvelvollisuudet» selvähkösti erottuvat toisistaan,⁵⁷ niin samaa ei voida sanoa enää valvontavelvollisuudesta. Tästäkään syystä en yhtyisi kirjallisuudessa yleisesti käytettyyn terminologiaan: »varmistus- ja vaikutusvelvollisuus».⁵⁸

Valvonnanalaisia ovat 8 §:n mukaan siis alayhdistykset ja fyysilliset jäsenet. Kun näihin kuuluvat myöskin työntekijät, on todettava, että joskaan lakimme ei aseta heitä henkilökohtaiseen vastuuseen työrauhan ylläpitämisestä, se kuitenkin asettaa heidän yhdistyksensä vastuuseen heidän toimenpiteistään. Täten valvontavelvollisuus tärkeällä tavalla täydentää Suomen laissa vaillinaiseksi jäänyttä työrauhanvelvollisuutta. — Käsitykseni mukaan nimittäin se, että rauhanvelvollisuus ei koske työntekijöitä eikä toisaalta taas normimääräysten noudattamisvelvollisuus alayhdistyksiä,⁵⁹ on epäkohta, joka on omiansa vain vaikeuttamaan työehtosopimussuhteiden normaalia ja lojaalia hoitamista.⁶⁰

⁵⁷ Ks. kuitenkin V esitysjaksoa, että normimääräysten noudattamisvelvollisuus saattaa koskea myös työrauhakysymyksiä.

⁵⁸ Ks. Sipilä, LM 1950, s. 474, ja Kopponen ss. 201. Saksalaisessa kirjallisuudessa on käytetty sanoja »Durchführungspflicht» ja »Einwirkungspflicht». Skandinaavisessa kirjallisuudessa ei (ei liioin ranskalaisessa) näistä ilmiöistä ole muodostettu erityisiä käsitteitä eikä terminologiaa.

⁵⁹ Ks. siitä tarkemmin Vuorio, ss. 249—254 ja eritt. ss. 308—309.

⁶⁰ Nykyistä lakiamme suunniteltaessa pidettiin todennäköisenä, ettei ehdotettua laajempi työrauhanvelvollisuus olisi (silloisessa, so. vuonna 1945 valitussa) eduskunnassa mennyt läpi. Ks. komiteanmietintö 1945:7, s. 20. Mutta nyt on saatu kokemuksia noin kymmeneltä vuodelta, ja ne ovat ehkä muuttaneet käsityksiä myös ammattiyhdistysliikkeen piirissä. Tässä mielessä mainitsen erään Suomen Sosiaalidemokraatissa 25. 10. 1955 olleen uutisen, joka otsikoitiin: »Järjestäytymättömien korpilakkoilupuuhiin ei ammattiyhdistysväki osallistu». Artikkelin suuntautuu otsikostaan alkaen voimakkaanpuoleisesti lojaalin sopimusten noudattamisen puolesta niiden rikkomista vastaan. Mainittakoon myös, että mm. TT:n pöytäkirjat sisältävät joukon tapauksia, joissa paikallisyhdistys tai liitto on ilmeisesti saanut turhaan ponnistella juuri ns. korpilakkoilua vastaan. Lienee selvää, että yhdistysten asema vaikeutuu, kun jäsenillä ei ole vastuuta. Toisaalta on kuitenkin sanottava, että järjestymättömät työntekijät eivät saisi jäädä eri asemaan kuin järjestyneet — varsinkin kun lakimme antaa heille samat edutkin.

Valvontavelvollisuuden sisälllys poikkeaa yhdistysten työrauhanvelvollisuudesta, joka tarkoittaa ensi kädessä kieltä ryhtyä luvattomiin toimenpiteisiin. Se näet sisältää k ä s k y n toimia niin, että jäsenet ylläpitävät työrauhaa — ja noudattavat normimääräyksiä.⁶¹ Jos yhdistys tässä suhteessa syyllistyy laiminlyönteihin, se voidaan velvoittaa maksamaan 9 §:n mukaista hyvityssakkoa (tai sen asemasta sovittua muuta korvausta). Niinikään tulee sopimuksen purkamisen 11 §:n nojalla kysymykseen. Yhdistyksen puolesta toimivat tietenkin sen organit. Valvontavelvollisuuden kannalta on luottamusmiehillä ehkä keskeisin asema. Kun he työpaikoilla ovat ammattiyhdistysten edustajia, vastaavat yhdistykset heidän toiminnastaan ja laiminlyönneistään, kuten eräistä TT:n tuomioistakin käy selville.⁶²

Yhdistysten valvontavelvollisuuden sisällystä on ehkä vaikeata tarkoin selvittää. Yleisesti orientoivaa ilmaisua käyttäen voitaneen sanoa, että yhdistysten »on tehtävä voitavansa». Täydelliseen vastuuseen työrauhan säilymisestä yhdistys saattaa joutua vain nimenomaisen sitoumuksensa perusteella.⁶³ Näin on ulkomaisessakin oikeudessa säännöllisesti laita. Ranskan laissa siitä on nimenomainen säännöskään.⁶⁴ Ko. sitoumuksia sanotaan kirjallisuudessa garantia- eli takuuvélvoitteiksi, mikä niille onkin sopiva nimitys.

V. Normimääräysten noudattamisvelvollisuus liittyy työrauhanvelvollisuuteen sekä suoranaisesti että varsinkin yhdistysten valvontavelvollisuuden kautta. Tämän vuoksi on sitäkin lopuksi tarkastettava. Voin siten samalla ehkä luoda lisä-

⁶¹ Vrt. *Sipilän*, ss. 176 ja *LM 1947*, ss. 473—474, esitystä. Siinä puhutaan »positiivisesta» ja »negatiivisesta» velvoitteesta, mikä tarkoittaa juuri tekstissä mainittua ilmiötä.

⁶² Ks. *TT 1953*: 2, 10 ja 12 sekä julkaisemattomat tuomiot 7.3., 16. ja 26.11.1955.

⁶³ Näin *Sipilä*, *LM 1947*, ss. 473. — Mainittakoon, että tässäkin suhteessa normimääräysten noudattamisen valvontavelvollisuus on samanlainen. Selvää on, että puoltamani tulkinnan mukaan *vain osalliset itse* voivat ko. sitoumuksia (takuuvélvoitteita) pätevästi antaa. Ne eivät voi tulla koskemaan »muutoin sidottuja».

⁶⁴ Ks. viitteessä 39 tarkemmin main. art. 31 q, jonka lopussa sanotaan: »Ils ne sont garants de cette exécution que dans la mesure déterminée par la convention.»

valaistusta näistä kysymyksistä, jotka eivät ole kaikkein helpotajuisimpia, aikaisemmin esittämäni,^{64a} mihin myöskin TT:n uusin praksis tarjoaa tilaisuuden.

TEhtoL 7 § koskee ns. normimääräysten rikkomista, 9 § taas työrauhan- ja valvontavelvollisuuden loukkauksia, kuten edellä on esitetty. *Kivimäki* ja *Sipilä* ovat kuitenkin selittäneet, että nämä sanktiot saattavat kohdistua samoihinkin tilanteisiin, jolloin ne eroavat toisistaan pääasiassa 7 §:n individuaalisen ja 9 §:n kollektiivisen luonteen johdosta. Tähän tulokseen olen omastakin puolestani päätenyt,⁶⁵ mutta koettanut lisäksi osoittaa, että em. pykälien »päällekkäin sattuminen» rajoittuu ns. velvoittaviin normimääräyksiin. Seuraavassa yritän valaista oikeuskäytännöstä otetuilla esimerkeillä käsitettä »velvoittava normimääräys».⁶⁶

Asiaa valaissee, jos esitän ensiksi esimerkin luonteeltaan kelpuuttavasta normimääräyksestä. TT:n tuomiossa 1950: 11 oli esillä seuraava sopimuksenkohta: »Ylityötä tehdään työaikaan nähden laissa säädetyin rajoituksin ja maksetaan siitä, paitsi työpalkkaa, allamainituin tavoin laskettavaa ylityölisää». Sen jälkeen seurasi sopimustekstissä määräyksiä ylityölisän laskemisesta erilaisissa tilanteissa. Kun osallisyhdistys oli kiertokirjeellään kehoittanut alayhdistyksiään ja niiden jäseniä ryhtymään toimenpiteisiin ylityöstä kieltäytymiseksi, TT katsoi sen ryhtyneen 8 §:ssä kiellettyyn työtaistelutoimenpiteeseen. TT mainitsee perusteluissaan mm., että ko. sopimuksenkohta »edellytti, että ylityötä suoritetaan».

Ensi näkemältä yllämainittu sopimuksenkohta saattaa vaikuttaa velvoittavalta (ylityön suorittamiseen velvoittavalta) normimääräykseltä. Niin ymmärrettynä olisi ylityöstä kieltäytyminen arvatenkin merkinnyt normin rikkomista, jonka johdosta työntekijät olisi voitu tuomita 7 §:n

^{64a} Vuorio, ss. 338.

⁶⁵ *Kivimäki*, ss. 174, *Sipilä*, Pöytäkirjat, ss. 2, *Vuorio*, ib.

⁶⁶ Ks. tarkemmin *Vuorio*, ss. 206–229, jossa ko. kysymystä tarkastellaan analysoimalla Saksan, Ranskan, Yhdysvaltain ja Skandinaavian maiden lakeja ja ss. 320–328 sekä s. 343 viite 148, jossa käsitellään vaikutuksiltaan kelpuuttavia ja velvoittavia työehtosopimuksen normeja, sekä ss. 387–400, jossa tarkastellaan työoikeuden kaikkia normiryhmiä sanotusta näkökulmasta.

nojalla maksamaan hyvityssakkoa. Niinikään olisi yhdistyksillä ollut velvollisuus kehoittaa (positiivisin toimenpitein) jäseniään ylityöhön silloinkin, kun kieltäytyminen ei olisi tapahtunut työtaistelun luonteisena toimenpiteenä.

Äskenmainittu käsitys ei kuitenkaan voi olla oikea. Sopimuksenkohdassa ei ensinnäkään k ä s k e t ä tekemään ylityötä. Se ei ole imperatiivi. Toiseksi sellainen käsky olisi pätemätönkin, mikä myös puhunee sanotunlaista käsitystä vastaan.⁶⁷ Työntekijät ovatkin velvollisia ylityöhön — eivät tämän normimääräyksen, vaan — työsopimuksensa nojalla. Kieltäytyessään he eivät riko työehtosopimusta eivätkä voi joutua TEhtol 7 §:n hyvityssakon uhan alaiseksi, vaan työsopimuksen sanktioiden uhkaamaksi.

Ko. sopimuksenkohta sisältää siis vain sen, että mikäli ylityötä tehdään, on ko. ylityölisänormeja sovellettava. Juuri tästä syystä tällaisia normeja on soveliainta kutsua »kelpuuttaviksi». Ne eivät oikeuta eivätkä velvoita, vaan tämä vaikutus perustuu ko. tapauksissa työsopimukseen. Ne sanovat vain sen, minkäsisältöisenä ylityölisä on pätevä. TEhtol 6 §:n nojalla näet on jokainen ko. normeista poikkeava ehto mitätön. Täten ne kelpuuttavat (tekevät kelpoiseksi) tekemään oikeudellisesti tehokkaita (päteviä) vaatimuksia. Näihinkin normeihin liittyy kuitenkin myös TEhtol 7 §:n vaikutus, mikä saattanee aiheuttaa pientä hämmennystä. Se ei kuitenkaan sisällä käskyä täyttää normimääräysten tarkoittamia suorituksia, esim. ylityötä, vaan kiellon poiketa normeista. Yllämainittuja normeja voikin rikkoa vain työnantaja, nimittäin maksamalla liian alhaisen ylityölisän.

Esitän sitten luonteeltaan velvoittavia ylityönormeja. Ruotsissa on satamatyöalan työehtosopimuksissa yleisesti määräys, että työnantajalla on oikeus vaatia kaksi tuntia ylityötä (kerrallaan).⁶⁸ Ruotsin työtuomioistuin on myös, kuten on asianmukaistakin,

⁶⁷ TAikaL 11 §: »Työntekijää olkoon lupa hänen suostumuksellaan pitää ylityössä — — kauintaan — —». Järjestöt tuskin voivat ilman konkreettista valtuutusta jäseniään sitovasti luvata, että nämä tekevät ylityötä.

⁶⁸ Tarkasti katsoen tämäkin normi oikeastaan vain kelpuuttaa, mutta se kelpuuttaa antamaan käskyn tehdä työtä (»jääkää ylityöhön tänään» tms.) vahingonkorvauksen, so. sanktion, uhalla.

velvoittanut ylityöstä pätevättä syyttä kieltäytyneet työntekijät suorittamaan vahingonkorvausta ko. normimääräyksen rikkomisesta (ei siis työsopimuksiensa rikkomisesta).⁶⁹

Selvästi velvoittava normimääräys oli esillä TT:n (julkaisemattomassa) tuomiossa 7. 3. 1955: »Työhön otetun työntekijän, joka pätevättä syyttä kieltäytyy suorittamasta työnantajan määräämää työtä, luvatta poistuu työstä tai esiintyy päihtyneenä työpaikalla, voi työnantaja varoituksen ja määräaikaisen kiellon jälkeen poistaa työstä». TEhtoL 7 §:n soveltamisen kannalta herättäneen tämän sopimuksenkohdan suhteen epäilyksiä ainoastaan se, sulkisivatko sopimuksenkohdan omat »sanktiot» 7 §:n mukaisen hyvityssakkoseuraamuksen pois. Mutta ainakin silloin, kun sanotunlaisia »omia» sanktioita ei ole, on 7 § epäilyksittä sovellettavissa.

Täten päädytään siis siihen, että jos työehtosopimus sisältää normimääräyksen, joka käskee tekemään työtä tai kieltää sitä keskeyttämästä taikka lopettamasta, TEhtoL 7 § saattaa esiintyä »työrauhasäännöksenä». Silloin se täydentää 8 ja 9 §:n vaikutuksia, joiden ulkopuolelle työntekijät jäävät. Mutta näissäkin tapauksissa 7 § koskee vain järjestyneitä työntekijöitä. Järjestymättömille työntekijöille lakimme tarjoaakin pelkkiä etuuksia, mikä on eräs sen puutteellisuuksista.

⁶⁹ Näitä juttuja näyttää naapurimaassamme olevan paljonlaisesti. Satamatyö lienee levoton ammattiala. Ks. mm. tuomiot 1950: 9, 34, 36, 48, 1951: 10—13, 1952: 26, 1953: 15—16. Työntekijät on niissä velvoitettu suorittamaan vahingonkorvausta työnantajalle siitä, että he pätevättä syyttä olivat kieltäytyneet ylityöstä. Mainittakoon, että KAL:ssa on sanktiona vahingonkorvaus eikä hyvityssakko, kuten meillä.